

นวัตกรรมการศึกษาเพื่อการจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียน
EDUCATIONAL INNOVATION FOR MORAL LEARNING
MANAGEMENT IN SCHOOLS

¹พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ) และ ²วิทยา ทองดี

¹Phra Attaikan Khanchai Piyasilo (Noret) and ²Wittaya Thongdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹noresk18@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการสร้างนวัตกรรมเพื่อการจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียนซึ่งมีหลักการหรือวิธีการที่สำคัญ 9 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา 2) วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 4) กำหนดคุณลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้ 5) สำรวจทรัพยากรการพัฒนานวัตกรรม 6) ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ 7) วางแผนดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ 8) ตรวจสอบ ทดลองและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และ 9) สรุปและประเมินผลการเรียนรู้

คำสำคัญ : นวัตกรรมการศึกษา, การจัดการการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียน

¹ นิสิต, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Abstract

The objective of this article is to present the concept and approach of the innovative approaches to the management of moral learning in schools. There are 9 important principles or methods as follows: 1) Create a conceptual framework for development 2) Analyze basic education curriculum 3) Determine learning objectives 4) Determine learning innovation characteristics 5) Explore innovation development resources 6) to design learning innovations; 7) plan to develop learning innovations; 8) examine, experiment and develop learning innovations; and 9) summarize and evaluate learning outcomes.

Keywords : Educational innovation, Moral learning management in schools

บทนำ

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคม และบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีอย่างครบถ้วนพอเหมาะกัน ทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็ประกอบด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าไปได้ตลอด” (พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, 2525 อ้างถึงใน ต้อยลักษณ์ บุญธรรม และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์, 2560) จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานเกี่ยวกับการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ คือ คุณภาพของคนและคุณภาพของคนนั้นจะมีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับการศึกษา ซึ่งคุณภาพของคนนอกเหนือจากมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะตามแต่ ศักยภาพของแต่ละคนจะต้องควบคู่กับการมีคุณธรรมและจริยธรรม โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงเกิดขึ้นเพื่อสอดคล้องกับเหตุผลดังกล่าว โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยข้อตกลงของกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ คู่คุณธรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อผู้เรียนศีลธรรมในโรงเรียนยุคศตวรรษที่ 21 นี้ จำเป็นต้องมีนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้ทันต่อโลกยุคเทคโนโลยี ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศีลธรรมในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น องค์ประกอบที่จะทำให้ประสบความสำเร็จคือรูปแบบการจัดกิจกรรมหรือเทคนิควิธีที่แปลกใหม่ สร้างความสนใจให้ผู้เรียน หรือสื่อวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ รูปแบบ เทคนิควิธีการ สิ่งประดิษฐ์หรือกระบวนการที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่ต้องการนั้น เรียกว่า“นวัตกรรมการศึกษา”(Educational) นั่นเอง

บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้ขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า“การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมก็ต้องอนุวัตรไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงฯ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการจัดการศึกษาและส่งเสริม สนับสนุนของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ทำให้มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบงานคณะสงฆ์และพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาโดยตรง คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งแยกมาจากกรมการศาสนา ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีระเบียบควบคุมการดำเนินงานที่ชัดเจน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงได้ออกระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่าย

บ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถดำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ต่อมาโดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไข (เพิ่มเติม) พ.ศ.2545 ได้กำหนดไว้ในหมวดที่ 2 มาตรา 12 ว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง” และมาตรา 18 (2) กำหนดว่า “โรงเรียนได้แก่โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัด สถาบันพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น” ดังนั้น จึงถือได้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งหนึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้เพื่อให้สอดคล้องกับข้อความใน มาตรา 12 และมาตรา 18 (2) แห่งพระราชบัญญัตินี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 เพื่อให้เป็นไปตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ กาลต่อมาเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกฎกระทรวงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นให้วัดที่จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์เป็นสำคัญ มหาเถรสมาคมจึงได้ออกประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 โดยกำหนดให้มีการบริหารจัดการศึกษาตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนด ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย มาตรฐาน แผนการจัดการศึกษา ให้คำแนะนำ ส่งเสริมการจัดการศึกษา และพิจารณาวินิจฉัย ขี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ มี สมเด็จพระวันรัตเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรองประธานกรรมการ มีผู้แทนจากบุคคล และหน่วยงานสำคัญต่างๆ อาทิ ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการสภาการศึกษา เป็นคณะกรรมการ โดยมีผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ รูปแบบการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับ

มัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ช่วงชั้น คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด 8 กลุ่มสาระ คือ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5) สุขศึกษา และพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี 8) ภาษาต่างประเทศ และมีวิชาเฉพาะที่กำหนดให้นักเรียนคือพระภิกษุสามเณรต้องเรียนตามนโยบายของคณะสงฆ์ โดยมหาเถรสมาคม คือ วิชาภาษาบาลี และวิชาพระพุทธศาสนา (อันประกอบด้วยพุทธประวัติ ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติ) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระไตรปิฎก สามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณรในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งอยู่ในวัด ที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา จัดการศึกษาเฉพาะสำหรับพระภิกษุสามเณรเท่านั้น โรงเรียนจะได้รับการจัดตั้งได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตหรือเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ออกใบอนุญาตแก่เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียน การบริหารจัดการโรงเรียนเจ้าอาวาสวัดหรือพระภิกษุที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นผู้จัดการ และผู้จัดการเป็นผู้คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา รูปหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งจะดำเนินการคัดเลือกพระภิกษุและคฤหัสถ์เพื่อเสนอแต่งตั้งเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561: 1-2)

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญโดยเป็นผู้สอนหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในธรรมะเพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นผู้นำจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและวันสำคัญทางศาสนา เพื่อปลูกฝังความดีงาม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรอบรู้ เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย และนำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติและศาสนา เป็นครูผู้สอนประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นวิทยากรอบรมและกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษา สถานศึกษาและอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญ

สาธารณะประโยชน์แก่โรงเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และบทบาทสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีไทย ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งนำไปสู่ยุทธศาสตร์ประเทศมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

นวัตกรรมการศึกษา

“นวัตกรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Innovation ใช้เป็นคำกริยาว่า Innovate แปลว่า ทำใหม่ เปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ นวัตกรรมจึงหมายถึงการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากวิธีทำอยู่เดิมเพื่อให้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น (ออนไลน์, 2554) และ “นวัตกรรม” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คือ นว (ใหม่) + อตต (ตัวเอง) + กรม (การกระทำ) จึงสามารถแปลได้ว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองที่ใหม่ในด้านการศึกษา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2555) ดังที่ โรเจอร์ (Rogers, 2003: 12) ให้ความหมายว่า “นวัตกรรม” ในหนังสือ Diffusion of Innovations สามารถสรุปได้ว่า นวัตกรรม คือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ ๆ ที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ อาจรับรู้ด้วยตัวบุคคลแต่ละคน หรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม สอดคล้องกับ ฮิวส์ (Hughes, 1971) อ้างถึงใน กิริติ ยศยิ่งยง, 2552) อธิบายถึงนวัตกรรมว่า เป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นเป็นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติ

นอกจากนี้ โรเจอร์ (Rogers) ยังอธิบายถึงการพิจารณาว่า สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็น นวัตกรรมจะขึ้นอยู่กับการรับรู้ของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ฉะนั้น นวัตกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของสังคมอื่นก็ได้ ดังนั้น ความใหม่ของ นวัตกรรมมี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สิ่งใหม่ที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน 2) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้ว และถูกลืมเลิกไป และถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ เพราะความเหมาะสม 3) สิ่งใหม่ที่พัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

ในด้านการศึกษามีการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาไว้สอดคล้องกัน ได้แก่ วรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551: 21) สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553: 16) และวัชรพล วิบูลยศรีน (2556: 10) ทิศนา แคมมณี (2557 : 148) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง การนำเอาความคิดหรือวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ๆ มาใช้กับการศึกษา ได้แก่ แนวคิด รูปแบบ วิธีการปฏิบัติ

กระบวนการ สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา หรือสิ่งใหม่ๆ ที่ยังไม่แพร่หลายหรือยังไม่เคยใช้มาก่อน และเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยผ่านการคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ หรือพัฒนาจากของเดิมที่มีอยู่ให้ทันสมัย และปรับปรุงจนได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปว่า นวัตกรรม คือ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่นแนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา ทำให้เกิดผลในเชิงบวกเมื่อปฏิบัติ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าเกิด สามารถช่วยภาระด้านแรงงาน และเวลาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่านวัตกรรมนั้นจะปรากฏออกมาในรูปความคิด การกระทำหรือวัตถุก็ตาม ส่วน “นวัตกรรมการศึกษา” คือ รูปแบบ แนวคิด กระบวนการหรือสื่อใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สอดคล้องกับหลักสูตร และสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของนวัตกรรม

การกล่าวถึงใดเป็นนวัตกรรม ย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ดังเช่น อัจฉราจันทร์ (2553 : 54) ได้อธิบายองค์ประกอบของนวัตกรรมมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ความใหม่ (Newness) สิ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องมีก็คือ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ 2) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) หมายความว่า สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบการทำซ้ำ 3) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) และสังคม (Social) ก็คือการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรมจะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง และในเชิงสังคมเป็นการสร้างคุณค่า ซึ่งไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของ“นวัตกรรม”คือ สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา

การจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษา มีการแยกประเภทหรือจำแนกประเภท โดยแบ่งตามการใช้ประโยชน์ และแบ่งตามลักษณะของนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 155-172 อ้างถึงใน เกริก ท่วมกลาง, 2555) กล่าวถึงการจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษาว่า นวัตกรรมทางการศึกษา ได้มีผู้คิดพัฒนาขึ้นมาเป็นจำนวนมาก สามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) จำแนกตามผู้ใช้ประโยชน์ โดยตรง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1.1) ประเภทสื่อสำหรับครู ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู เอกสารประกอบการสอน เครื่องมือวัดผล อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ (1.2) ประเภทสื่อสำหรับนักเรียน ได้แก่ แบบเรียนสำเร็จรูป เอกสารประกอบการเรียน ชุดฝึกปฏิบัติ ใบงาน ชุดเพลง ชุดเกม การ์ตูน 2) จำแนกตามลักษณะของนวัตกรรม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (2.1) ประเภทเทคนิควิธีการหรือกิจกรรม เช่น บทบาทสมมติ การสอนแบบศูนย์การเรียนการสอน ความคิดรวบยอดด้วยวิธีสอนอุปนัย ฯลฯ (2.2) ประเภทสื่อการเรียนการสอน เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอน ชุดสื่อประสมบทเรียนโมดูล วิดีทัศน์ เกม เพลง ใบงาน

มนสิข สิทธิสมบุรณ์ (2550 : 3-5) และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555 : 63-64) ได้จำแนกประเภทของนวัตกรรมไว้ 5 ประเภท ดังนี้ 1) นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรนวัตกรรมทางด้านหลักสูตร เป็นการใช่วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น แลตอบสนองความต้องการสอนบุคคลให้มากขึ้น เนื่องจากหลักสูตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลก นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรยังมีความจำเป็นที่จะต้องอยู่บนฐานของแนวคิด ทฤษฎี และปรัชญาทางการจัดการสัมมนาอีกด้วย การพัฒนาหลักสูตรตามหลักการและวิธีการดังกล่าวต้องอาศัยแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาเข้ามาช่วยเหลื่อจัดการให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ นวัตกรรมทางด้านหลักสูตรในประเทศไทย ได้แก่ (1.1) หลักสูตรบูรณาการ เป็นการบูรณาการส่วนประกอบของหลักสูตรเข้าด้วยกันกับทางด้านวิทยาการในสาขาต่าง ๆ การศึกษาทางด้านจริยธรรมและสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี สามารถใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ ให้

สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างมีจริยธรรม (1.2) หลักสูตรรายบุคคล เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อตอบสนองแนวความคิดในการจัดการศึกษารายบุคคล ซึ่งจะต้องออกแบบระบบเพื่อรองรับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีด้านต่างๆ(1.3) หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียน ประสบการณ์การเรียนรู้จากการสืบค้นด้วยตนเอง (1.4) หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ต้องการกระจายการบริหารจัดการออกสู่ท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับศิลปวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แทนที่หลักสูตรในแบบเดิมที่ใช้อยู่ในส่วนกลาง 2) นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นการใช้วิธีระบบในการปรับปรุงและคิดค้นพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองการเรียนรู้รายบุคคล การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การพัฒนาวิธีสอนจำเป็นต้องอาศัยวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาจัดการและสนับสนุนการเรียนการสอน ตัวอย่างนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนได้แก่ การสอนแบบศูนย์การเรียน การใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การสอนแบบเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต การวิจัยในชั้นเรียน ฯลฯ 3) นวัตกรรมสื่อการสอน เนื่องจากมีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์เครือข่าย และเทคโนโลยีโทรคมนาคม ทำให้นักการศึกษาพยายามนำศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนใหม่ๆ จำนวนมากมาย ทั้งการเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่มและการเรียนแบบมวลชน 4) นวัตกรรมทางด้านการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการวิจัยทางการศึกษา การวิจัยสถาบัน ด้วยการประยุกต์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา ครู อาจารย์ 5) นวัตกรรมการบริหารจัดการเป็นการใช้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารสนเทศมาช่วยในการบริหารจัดการเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารการศึกษาให้มีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกนวัตกรรมการศึกษาที่นำมาใช้ทางด้านการบริหาร จะเกี่ยวข้องกับระบบการจัดการฐานข้อมูลในหน่วยงานสถานศึกษา เช่น ฐานข้อมูลนักเรียน นักศึกษา ฐานข้อมูลคณะอาจารย์และบุคลากรในสถานศึกษา ด้านการเงิน บัญชี พัสดุและครุภัณฑ์ ฐานข้อมูลเหล่านี้ต้องการออกระบบที่สมบูรณ์มีความปลอดภัยของข้อมูลสูง นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับสารสนเทศ

ภายนอกหน่วยงาน เช่น ระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการอบรม เก็บรักษาและออกแบบระบบการสืบค้นที่ดีพอ ซึ่งผู้บริหารสามารถสืบค้นข้อมูลมาใช้งานได้ทันทีตลอดเวลา การใช้นวัตกรรมแต่ละด้านอาจมีการผสมผสานที่ซ้อนทับกันในบางเรื่อง ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาร่วมกันไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน การพัฒนาฐานข้อมูลอาจต้องทำเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการจำแนกประเภทของนวัตกรรมการศึกษา เห็นได้ชัดเจนว่าการจำแนกนวัตกรรมไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาจำแนกได้ แต่จะขึ้นอยู่กับบริบทในขณะนั้นว่าผู้พัฒนานวัตกรรมมุ่งเน้นไปที่จุดใด ต้องการพัฒนานวัตกรรมในส่วนใด ทั้งนี้ที่เห็นได้ชัดเจนคือ การแยกประเภทตามการใช้ประโยชน์ และตามลักษณะของนวัตกรรม หากจำแนกจากองค์ประกอบในภาพรวมของระบบการศึกษาก็สามารถจำแนกได้เป็น นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรมประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการ

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้

การนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้ (ทิศนา ขัมมณี, 2557 : 419-420) 1) เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยุ่งยากจนเกินไป ใช้ง่าย ใช้สะดวก 2) เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป 3) เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป อำนาจความสะดวกในการใช้งาน 4) เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมมากนัก 5) เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน

นอกจากนี้ กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 248) ได้เสนอแนะว่าการนำนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1) นวัตกรรมที่นำมาใช้นั้นมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดเจนกว่าวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด 2) นวัตกรรมนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่กับระบบหรือสภาพที่เป็นอยู่ 3) มีกรณีวิจัยหรือการศึกษายืนยันแน่นอนแล้วว่า สามารถนำมาได้ดีในสภาพสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน 4) นวัตกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ใช้อย่างจริงจัง

จะเห็นได้ว่าการนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนควรเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย ใช้สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อำนวยความสะดวกในการใช้งาน มีความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ให้ผลชัดเจน สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

การพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้

การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการเรียนรู้ เกิดขึ้นเมื่อผู้สอนวิเคราะห์และพิจารณาเลือกหรือหาวิธีการ หรือนวัตกรรมที่ดี ที่เหมาะสมที่สุดไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ รวมทั้งสร้างเครื่องมือวัดผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ตรวจสอบผลการแก้ปัญหาหรือผลการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งคำว่า “วิธีการ หรือนวัตกรรม” และ “เครื่องมือวัดผล” หมายถึง กิจกรรมกระบวนการ เครื่องมือ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ทั้งที่เป็นรูปแบบใหม่ๆ หรือของเก่าที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดีขึ้น ซึ่งผู้สอนไม่เคยนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและเจตคติตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ส่วน “เครื่องมือวัดผลการเรียน” หมายถึง เครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะและเจตคติตามวัตถุประสงค์ โดยการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดไว้ ทั้งก่อน-ขณะ และหลังการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการใช้เครื่องมือวัดผลดังกล่าวเพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ได้

สุวิสาข์ เหล่าเกิด (ม.ป.ป. :1-7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาวิธีการหรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ ว่าผู้สอนทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “การพัฒนาวิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนรู้” ว่าเป็นอย่างไร การที่เราจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ใด ๆ เราจำเป็นต้องมีการประดิษฐ์คิดค้นวิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ใหม่ อาจด้วยการทำขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือออกแบบเพื่อพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคหรือวิธีการขึ้นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาหรือตรงกับความต้องการที่คาดหวังไว้ โดยวิธีการหรือนวัตกรรมที่ได้มา ต้องเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ช่วยกระตุ้นความสนใจ และเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติและทัศนคติ ได้ตามที่คุณสอนต้องการ

การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใด หากผู้สอนมีการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาเป็นเครื่องมือแล้ว ย่อมสามารถเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายยิ่งขึ้นทั้งสิ้น ขณะเดียวกันนวัตกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ที่นำมาใช้นั้นต้องได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ด้วย จึงจะเป็นผลดีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการสร้างนวัตกรรมขึ้นมาใช้นั้นผู้สอนต้องพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของนวัตกรรมเสียก่อน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสอน มิเช่นนั้นอาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดจนผู้เรียนสับสน หรือได้รับประสบการณ์ที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่คุณสอนต้องการได้ โดยผู้สอนสามารถพัฒนาวิธีการ หรือนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ 9 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา โดยการสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนา ให้พิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ศึกษาหลักสูตร เนื้อหาและเนื้อเรื่องที่จะสอน โดยให้พิจารณาถึงความจำเป็น สภาพความต้องการและความสำคัญที่คุณสอนควรกำหนดขอบเขตการนำเสนอเนื้อหาด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้เป็นหัวข้อหลักและเป็นหัวข้อรองตามลำดับ 2) ศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของเนื้อหาวิชา เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานเบื้องต้นด้านโครงสร้างสาระสำคัญและรายละเอียดที่ต้องดำเนินการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียน 3) ศึกษาสภาพปัญหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และระดับความต้องการในขณะนั้นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและช่วยให้รวมนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้น 4) กำหนดแนวทางการพัฒนา และการประเมินคุณภาพ นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นว่าต้องการนำไปให้ผู้สอนหรือผู้เรียนใช้ และหลังจากใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการที่กำหนดไว้แล้ว ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างไร และจะทราบได้อย่างไรว่านวัตกรรมนั้นประสบผลสำเร็จในการนำไปใช้งานนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์หลักสูตร ดังนี้ 1) วิเคราะห์โครงสร้างของเนื้อหา เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของเนื้อหา ว่ามีลักษณะโครงสร้างตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ควรประกอบด้วยสาระที่เป็นแกนหลักและรายละเอียดใดบ้างที่ทำให้เนื้อหาสาระที่กำหนดขึ้นสามารถนำไปพัฒนานวัตกรรมได้อย่างเหมาะสม มีความสมบูรณ์ทันสมัย และตรงตาม

วัตถุประสงค์ 2) วิเคราะห์ความยาวนานของเวลาที่ใช้ เพื่อแบ่งเนื้อหาสาระ และจัดลำดับการนำเสนอ นวัตกรรมให้เหมาะสมกับความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและแต่ละวัย 3) วิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อพิจารณาคุณลักษณะผู้เรียนในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์เดิม ลักษณะทางกายภาพ สติปัญญา อารมณ์ ความต้องการ เจตคติ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ของผู้เรียน เนื่องจากลักษณะของผู้เรียนจะมีผลโดยตรงต่อการพิจารณาเลือกพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ให้พิจารณาวิธีการกำหนดให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนรู้และระดับของพฤติกรรมที่ต้องการ ด้วยการจัดลำดับเนื้อหา กำหนดเวลาการนำเสนอและกิจกรรม เพื่อให้นวัตกรรมสามารถถ่ายทอดพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ต้องการให้แก่ผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งประเภทการเรียนรู้และระดับการเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้ 1) พุทธิพิสัย (Cognitive) เป็นการรับข้อมูลและเนื้อหาความรู้จากสิ่งที่ย่างไปสู่สิ่งยาก อันเป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาของมนุษย์ 2) ทักษะพิสัย (Psycho-motor) เป็นการเรียนรู้ที่แสดงออกในด้านทักษะ และความสามารถทางด้านการบังคับกลไกของร่างกายในการปฏิบัติงานต่าง ๆ 3) จิตพิสัย (Affective) เป็นการเรียนรู้ที่แสดงออกด้านทัศนคติ ความรู้สึก เพื่อพัฒนาพฤติกรรมหรือบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดคุณลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้ให้นำเอาวัตถุประสงค์มาเป็นกรอบคุณลักษณะ โดยให้พิจารณาคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ด้านประเภทการใช้งาน จัดอยู่ในประเภทใด 2) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ด้านลำดับขั้นการเรียนรู้ ควรใช้นวัตกรรมในลำดับขั้นการเรียนรู้แบบกรวยประสบการณ์ ซึ่งมีการเรียงลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์เรียนรู้จากมากไปหาน้อยตามลำดับ 3) คุณลักษณะของนวัตกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากนวัตกรรมมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดประสบการณ์และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่งที่แตกต่างกัน ดังนั้นจะต้องพิจารณาคัดเลือกนวัตกรรมให้สอดคล้องกับประเภทของลักษณะข้อมูลและประสิทธิภาพการรับรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การสำรวจทรัพยากรการพัฒนานวัตกรรม ให้มีการสำรวจทรัพยากรพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 6 การออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ดี ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 การวางแผนและดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ควรยึดหลักการดังนี้ 1) กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ต้องกำหนดขั้นการปฏิบัติ เป้าหมาย จำนวนทรัพยากร และระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนไว้ 2) การดำเนินงานตามแผนให้นำเอาทรัพยากรต่างๆ ที่กำหนดไว้มาดำเนินการพัฒนาตามแผนที่วางไว้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นคู่มือหรือแบบประเมินผล หรือปฏิทินการดำเนินงานการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 8 การตรวจสอบ ทดลองพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้โดยควรยึดหลักการการวางแผนและดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 9 การสรุปและประเมินผล ซึ่งควรมีหลักการพิจารณา 4 ประการดังนี้ 1) มีประสิทธิภาพ (Efficiency) หลังใช้นวัตกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน 2) มีประสิทธิผล (Productivity) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้เรียนจำนวนมากหรือทุกคนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3) มีความประหยัด (Economy) นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำมาใช้สอนแล้วมีความคุ้มค่ากับการลงทุน ทั้งด้านทุนทรัพย์ แรงงานและระยะเวลาที่สูญเสียไป ตลอดจนมีความคงที่ถาวร ไม่ชำรุดเสียหายง่าย ๆ 4) มีคุณลักษณะที่ดี (Goodness) นวัตกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นต้องตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ใช้ง่าย สะดวกปลอดภัย ไม่สิ้นเปลือง ประหยัดคุ้มค่า สามารถแก้ปัญหาข้อบกพร่องของเนื้อหาวิชาและสถานการณ์การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

นวัตกรรมการศึกษา คือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ ได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่างๆทางการศึกษา ทำให้เกิดผลในเชิงบวกสอดคล้องกับหลักสูตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนวัตกรรมตามระบบการศึกษาสามารถจำแนกได้เป็น

นวัตกรรมด้านหลักสูตร นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน นวัตกรรมสื่อการสอน นวัตกรรม
การประเมินผล และนวัตกรรมการบริหารจัดการ โดยการนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในการ
แก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรเป็นนวัตกรรมที่ใช้ง่าย ใช้
สะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก อำนวยความสะดวกในการใช้งาน มีความเหมาะสมกับสภาพที่
เป็นอยู่ ให้ผลชัดเจน สามารถนำมาใช้ได้ดีในสภาพสภาวะการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ผู้สอนจึงต้องมีการออกแบบและสร้างนวัตกรรมในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหา
ที่สอน สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจในเนื้อหา และหาแนวทางปรับปรุงเพื่อให้
เกิดนวัตกรรมการศึกษาในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อยกระดับการศึกษาให้ผู้เรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กิริติ ยศยิ่งยง (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกริก ท่วมกลาง และคณะ. (2555). *การพัฒนาสื่อ/นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อเลื่อน
วิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊ค.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). 80 นวัตกรรม : *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*.
กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ต้องลักษณะ บุญธรรม และอรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. (2560). *การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อ
ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักศึกษาครูในศตวรรษที่ 21*. วารสาร
วิทยาลัยดุสิตธานี, 11(2). 220-235.
- ทศนา แหมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. *นวัตกรรมการศึกษายุค 4.0*. https://sites.google.com/a/msu.ac.th/rangsima_education4-0.
- มนสิข สิ้นธพานนท์. (2550). *ชุดฝึกอบรมเหนือตำรา : การทำวิจัยเพื่อเลื่อนวิทยฐานะ*.
คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์. (2551). *สื่อและนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้*. ปทุมธานี : สกายบุ๊ก.
- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2556). *นวัตกรรมและการเรียนการสอนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.(2561). *คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนปริยัติธรรม แผนก*

สามัญ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553). *นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*.

กรุงเทพฯ : 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.

สุวิสาข์ เหล่าเกิด. (ม.ป.ป.) *เอกสารการเรียนรู้รายวิชา นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ*

ทางการศึกษา. สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยนครพนม.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2555). *ภาวะผู้นำ*. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อัจฉรา จันทร์ฉาย. (2553). *นวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็น*

ผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ, 33(128).

Rogers, E.M. (2003). *Diffusion of Innovations*. 5th edition. New York: Free Press.